

НАПРЯМ 3. РОМАНСЬКІ, GERMANСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ

Бережна М. В.,
кандидатка філологічних наук,
докторантка кафедри теорії
та практики перекладу з англійської мови
Запорізького національного університету

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ АРХЕТИП «МЕНТОР»

У роботі досліджено особливості формування мовленнєвого портрета кіно персонажа за психолінгвістичним архетипом «Ментор». За основу визначення основних психологічних рис персонажів групи взято класифікацію В. Шмідт [5, с. 222-223]. Розвідка є частиною комплексного дослідження цілісної системи психолінгвістичних кіноархетипів найбільш прибуткових англо-мовних фільмів ХХІ сторіччя. Роботу виконано на матеріалі 201 репліки Клінта «Соколиного ока» Бартона у чотирьох фільмах кіностудії *Marvel*. Для порівняння з психолінгвістичним образом жінки-ментора див [1].

У досліджуваному матеріалі Бартон виконує функцію наставника переважно для двох героїнь: Наташі «Чорної вдови» Романової та Ванди «Багряної відьми» Максимової. Сюжетні лінії обох героїнь подібні: вони походять із країн східної Європи та на початку виступають на боці протиборчих сил. Бартону належить вирішальна роль у залученні Наташі та Ванди до команди Месників, мета яких – врятувати світ.

За результатами дослідження архетипу «Ментор» властиві такі характеристики:

1. «Ментор» має спільні риси зі своїм учнем: всі троє мають фізичні та психологічні властивості, які роблять їх сильними воїнами; всі троє вважають своїм обов'язком зберегти мир та життя на планеті, виступають проти несправедливості. У мовленні персонажів риса актуалізована лексико-тематичними групами *ABILITIES, FIGHT, PEACE, DUTY* та *RESCUE*.

2. «Ментор» дає поради й бере участь у пригодах свого учня. Бартон так коментує своє перше враження про близнюків Максимових: *HAWKEYE: Ultron has these allies. These kids. They're punks, really. But they carry a big, damn stick. And Nat took a serious hit. Someone's gonna have to teach them some manners* [2, 01:03:11]. Ключова лексема репліки – *teach*.

Функція Клінта Бартона як ментора реалізована через використання прямих і непрямих директивів, а також реквестивів та квеситивів, речень з причинно-наслідковим зв'язком у репліках, адресованих Наташі та Ванді. Так він формулює інструкції для своїх учениць, спрямовує їх дії. Процес становлення Ванди як Месника бачимо у таких словах Бартона: *HAWKEYE: Hey, look at me <...> Are you up for this? Are you? Look, I just need to know. Because the city is flying. Okay. Look, the city is flying, we're fighting an army of robots, and I have a bow and arrow. None of this makes sense. But I'm going back out there because it's my job. Okay? And I can't do my job and babysit. It doesn't matter what you did or what you were. If you go out there, you fight, and you fight to kill. Stay in here, you're good. I'll send your brother to come find you. But if you step out that door, you are an Avenger* [2, 01:46:01].

У наступному фільмі Бартон знову виступає ментором для Ванди, допомагає побороти свої страхи та невпевненість: *HAWKEYE: You gotta help me, Wanda. Look, you wanna mope, you can go to high school. You wanna make amends, you get off your ass* [4, 01:23:36].

У спілкуванні з Романовою Бартон використовує менше прямих директивів, адже її становлення залишається поза кадром і глядач бачить Наташу одразу як частину команди: *HAWKEYE: We got a window. Four, three... Give him hell* [2, 01:21:38].

Бачимо, що інструкції Бартона як «Ментора» подаються у формі конструкцій з розмовними елементами, зниженою лексикою, засобами створення гумористичного ефекту. Це надає реплікам статусу дружнього, невимушеного спілкування, підкреслює соціальну рівність співрозмовників.

3. «Ментор» переймається долею свого учня. Одним із статистично релевантних проявів такого піклування є використання апелятивів. У репліках Соколиного ока частотні апелятиви на позначення Романової та Максимової. У досліджуваному

матеріалі бачимо, що Бартон звертається до Наташі та Ванди тільки за іменем (ніколи за прізвиськом чи прізвиськом, як до інших Месників): *Natasha* (5), пестливо-зменшувальним *Nat* (5) та *Wanda* (1).

Бартон переймається своїми ученицями (особливо Романовою, оскільки про Ванду піклується Віжн). Наприклад, зникнення Романової під час бійки з Альтроном помічає саме Бартон; він же береться її знайти: *HAWKEYE: Cap, you see Nat? <...> Do you have eyes on Nat? [2, 01:25:35] / There are some nets I can cast. Yeah, I'll find her [2, 01:27:24].*

Риса реалізована тематичною групою *RESCUE*, частотним використанням промісивів, а також квеситивів, об'єктом яких є учень.

4. Чим більша різниця у віці, тим легше «Ментору» відпустити учня; якщо ця різниця невелика, стосунки між учителем і учнем можуть перерости в конкурентну боротьбу. Різниця у віці між Соколиним оком та дівчатами невелика; персонажі належать до однієї команди, конкурентна боротьба між ними виникає лише у двох важливих за сюжетом ситуаціях. У першому випадку, під час розколу у команді Месників виникає фізична сутичка між прихильниками Тоні Старка та Стіва Роджерса. Наташа опиняється у протилежному таборі від Бартона та Ванди. Під час бійки в аеропорту між ними відбувається напівсерйозний діалог: *NATASHA: We're still friends, right? HAWKEYE: Depends on how hard you hit me [4, 01:35:40].* Ванда втручається у бійку, завдає Наташі сильного удару та дорікає Бартону: *WANDA: You were pulling your punches [4, 01:35:51].* Можна виправдати таку поведінку ревнощами однієї учениці до іншої.

Інший випадок боротьби між Наташею та Соколиним оком відбувається за право пожертвувати собою і здобути вирішальний для долі всього людства Камінь Безкінечності: *NATASHA: Whatever it takes. HAWKEYE: Whatever it takes. NATASHA: If we don't get that stone... billions of people stay dead. HAWKEYE: Yeah. Then I guess we both know who it's gotta be. NATASHA: I guess we do. HAWKEYE: I'm starting to think we mean different people here, Natasha. NATASHA: For the last five years, I've been trying to do one thing. Get to right here. That's all it's been about. Bringing everybody*

back. HAWKEYE: No, don't you get all decent on me now. NATASHA: What, you think I wanna do it? I'm trying to save your life, you idiot. HAWKEYE: Yeah, well, I don't want you to. How's that? Natasha, you know what I've done. You know what I've become. NATASHA: Oh, I don't judge people on their worst mistakes. HAWKEYE: Maybe you should. NATASHA: You didn't. HAWKEYE: You're a pain in my ass, you know that? Okay. You win. Tell my family I love 'em. NATASHA: You tell 'em yourself. HAWKEYE: Damn you. Wait. NATASHA: Let me go. HAWKEYE: No. No. Please, no. NATASHA: It's okay. HAWKEYE: Please. No! [3, 01:50:40].

Риса актуалізована численними повторами (редуплікаціями, лексичними повторами, анафорами), риторичними питаннями для емпатизації змісту та переконання співрозмовника; використанням розмовних елементів, кластерів з коротких простих речень, зниженої лексики та неформальних апелятивів, що формує враження конфронтації, але у формі дружньої розмови, коли кожен з учасників відстоює інтереси протилежної сторони, намагаючись врятувати чуже життя.

5. «Ментор» – потужний помічник, якому згодом самому знадобиться допомога. Бартон певний час перебуває під ментальним контролем Локі, звільнитися від якого йому допомагає Наташа: *HAWKEYE: Why am I back? How did you get him out? NATASHA: Cognitive recalibration. I hit you really hard on the head. HAWKEYE: Thanks. Natasha...* [6, 01:29:39]. Риса реалізована тематичними групами *HELP* та *GRATITUDE*.

Зазначимо також, що у мовленні Бартона майже відсутні оцінні лексеми (негативні та позитивні) на позначення дій його учениць, адже і Наташа, і Ванда швидко стають повноправними членами команди, а своїми здібностями не поступаються ментору. Подібний коментар міг би сприйматися як мовленнєвий акт загрози обличчю і викликати конфлікт між персонажами.

Список використаних джерел:

1. Бережна М. Психолінгвістичний образ Грейс Огустін у фільмі Дж. Кемерона «Аватар». *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 47. 2021. У друці.*

2. Avengers: Age of Ultron. Directed by Joss Whedon, Marvel Studios, 2015.
3. Avengers: Endgame. Directed by Anthony and Joe Russo, Marvel Studios, 2019.
4. Captain America: Civil War. Directed by Anthony and Joe Russo, Marvel Studios, 2016.
5. Schmidt V. The 45 Master characters. Cincinnati, Ohio: Writers Digest Books, 2007. 338 p.
6. The Avengers. Directed by Joss Whedon, Marvel Studios, 2012.